ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΙΝΕ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ

Τεύχος 193, Απρίλιος 2012

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Πολλές φορές, μιλώντας για την ανεργία αναφερόμαστε μόνο σε αριθμούς, προσπαθώντας να δείξουμε πόσο αυξήθηκε, σε ποιες κατηγορίες, σε ποιες ηλικίες, σε ποιους κλάδους κλπ. Έτσι, παραβλέπουμε, πολλές φορές, ότι πίσω από τους αριθμούς και τα στατιστικά στοιχεία υπάρχουν ανθρώπινες ζωές, οι οποίες βιώνουν, εξαιτίας της ανεργίας, συγκεκριμένα ψυχο-κοινωνικά προβλήματα. Το κεντρικό ερώτημα που χρειάζεται να μας απασχολήσει είναι για το ψυχικό κόστος της κρίσης που επιφέρει κατάθλιψη, νευρώσεις, κρίσεις στις σχέσεις, αποδόμηση της οικογένειας και απειλή της κοινωνικής συνοχής ευρύτερα. Ο καθένας, σήμερα, κινδυνεύει να ταυτίσει τον εαυτό του με το θύμα μιας υπάρχουσας ή επικείμενης εξαθλίωσης. Αυτή η θυματοποίηση εαυτού δεν εξαιρεί κανέναν και αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές παραμέτρους της οικονομικής κρίσης. Αυτή η διεργασία της θυματοποίησης δημιουργεί μια κουλτούρα ανημπόριας, οργής και βίας που είτε στρέφεται στους άλλους είτε στον ίδιο τον εαυτό. Οι διαπιστώσεις αυτές αναφέρονται σε άρθρα της ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ που αναφέρονται στην απώλεια της εργασίας ως μορφής Θρήνου και στις κοινωνικές και ψυχολογικές επιπτώσεις από την οικονομική κρίση. Επιπλέον, η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ σε αυτό το τεύχος παρουσιάζει άρθρο για την απασχόληση και την ανεργία, καθώς επίσης και τις δραστηριότητες του ΙΝΕ το τελευταίο διάστημα.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ • ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Γιάννης Παναγόπουλος
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Σάββας Ρομπόλης, Γιάννης Κουζής, Πέτρος Λινάρδος - Ρυλμόν, Βασίλης Παπαδόγαμβρος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Σάββας Ρομπόλης
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: Γ. Κολλιάς, Δ. Κατσορίδας
ΓΡΑΦΕΙΑ: Ιουλιανού 24 Αθήνα, Τηλ: 210 8202247, Fax: 210 8202202
ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ: www.inegsee.gr • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:** vpetrak@inegsee.gr
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ: ΚΑΜΠΥΛΗ, Αντιγόνης 60, Τηλ: 210 5156820, Fax: 210 5156811

Η ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΘΡΗΝΟΥ*

του Δημήτρη Α. Κατσορίδα

1. Εισαγωγή. Η έννοια της κατάθλιψης

Πολλές φορές, μιλώντας για την ανεργία αναφερόμαστε μόνο σε αριθμούς, προσπαθώντας να δείξουμε πόσο αυξήθηκε, σε ποιες κατηγορίες, σε ποιες ηλικίες, σε ποιους κλάδους κλπ. Έτσι, παραβλέπουμε, πολλές φορές, ότι πίσω από τους αριθμούς και τα στατιστικά στοιχεία υπάρχουν ανθρώπινες ζωές, οι οποίες βιώνουν, εξαιτίας της ανεργίας, συγκεκριμένα ψυχο-κοινωνικά προβλήματα.

Στο παρόν κείμενο θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε την ανεργία με ψυχολογικούς όρους, προκειμένου να προσεγγίσουμε το πρόβλημα από αυτή την οπτική γωνία.

Είναι γνωστό ότι αυτό που λέμε «ψυχή του ανθρώπου», αποτελείται από τέσσερα στοιχεία: το λογικό, το συναίσθημα, τη βούληση και το ασυνείδητο. Αν αυτά τα στοιχεία προσπαθήσουμε να τα εφαρμόσουμε σε επίπεδο κοινωνίας, και συγκεκριμένα στις σημερινές συνθήκες οικονομικής κρίσης και υψηλής ανεργίας, θα παρατηρήσουμε ότι η κοινωνία αντιδρά, βάζοντας πιο πολύ σε ενέργεια το συναίσθημα. Όμως, ένα από τα στοιχεία του συναισθήματος είναι η γκρίνια, η οποία ναι μεν μπορεί να πάρει πολλές μορφές, αλλά δεν αναιρεί αυτό που πραγματικά είναι: θρήνος και οδυρμός.

Στο ερώτημα: «ανατροπή ή κατάθλιψη;», παρατηρούμε ότι η κοινωνία βιώνει την κατάθλιψη.

Τι είναι, όμως, η κατάθλιψη;

Κατάθλιψη είναι η δυσάρεστη συναισθηματική διάθεση του ατόμου που συνοψίζεται σε μια κατάσταση παθολογικής απαισιοδοξίας και θλίψης και συνοδεύεται από σημαντική μείωση του αισθήματος προσωπικής αξίας και από αισθήματα μελαγχολίας και απογοήτευσης, τα οποία ένας άνθρωπος δεν μπορεί να διαχειριστεί

---

* Το εν λόγω κείμενο αποτέλεσε εισήγηση σε Επιστημονικό Συνέδριο, που διοργάνωσε το ΤΕΙ Μεσολογγίου (Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας), στις 10 και 11 Νοεμβρίου 2011, με γενικό τίτλο: «Η Ευρώπη και η Ελλάδα μετά την εκδήλωση της κρίσης».

1. Από την αλληλεπίδραση αυτών των παραγόντων διαταράσσεται η βιοχημεία του εγκεφάλου. Μία τέτοια διαταραχή είναι η μείωση των αποθεμάτων ορισμένων νευροδιαβιβαστών, όπως είναι η σεροτονίνη και η νοραδρεναλίνη. Οι νευροδιαβιβαστές είναι χημικές ουσίες που χρησιμοποιούν τα κύτταρα για να επικοινωνούν μεταξύ τους. Κατά συνέπεια, η ανεπάρκεια ορισμένων νευροδιαβιβαστών έχει ως αποτέλεσμα την «προβληματική» επικοινωνία μεταξύ των κυττάρων του εγκεφάλου.

ή να ξεπεράσει για κάποιο χρονικό διάστημα, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται η καθημερινή του λειτουργία. Το πιο πιθανό είναι ότι δεν υπάρχει μία και μόνον αιτία και ότι η κατάθλιψη οφείλεται στην αλληλεπίδραση διαφόρων παραγόντων (βιολογικών και ψυχοκοινωνικών).[1] Μάλιστα, η κατάθλιψη έχει ορισμένα βασικά συμπτώματα, τα κυριότερα από τα οποία είναι τα ακόλουθα:

1) Ελάττωση των ενδιαφερόντων ή της ευχαρίστησης, καθώς επίσης μείωση της ικανοποίησης από δραστηριότητες και γενικά απόσυρση σχεδόν από όλα, κατά το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας σχεδόν κάθε μέρα. Π.χ. μια μητέρα έχασε το ενδιαφέρον της να φροντίσει το μικρό της παιδί, να καθαρίσει το σπίτι της, να βγει έξω να ψωνίσει με μια φίλη της, να ντυθεί όμορφα, πράγματα που πριν την ευχαριστούσαν πολύ.

2) Καταθλιπτική Διάθεση, κατά το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας σχεδόν κάθε ημέρα (π.χ. ο καταθλιπτικός κλαίει συχνά και φαίνεται πολύ στεναχωρημένος).

3) Απαισιοδοξία για το μέλλον και αισθήματα απελπισίας και αβοηθητότητας. Χρωματίζει το μέλλον με μαύρα χρώματα και πιστεύει ότι πολύ δύσκολα θα αλλάξει η κατάσταση της ζωής του.

4) Απώλεια των δυνάμεων και της ενεργητικότητας. Ο ασθενής με κατάθλιψη νιώθει σαν να τον έχουν εγκαταλείψει οι δυνάμεις του, αισθάνεται κουρασμένος όλη την ώρα και γι' αυτό πολλές φορές κάθεται και δεν κάνει τίποτα. Μερικοί ασθενείς μπορεί από την άλλη να εμφανίζουν έντονη ανησυχία και άγχος, σαν κάτι κακό να πρόκειται να συμβεί.

5) Αδυναμία συγκέντρωσης, σκέψης, μνήμης ή λήψης αποφάσεων. Ο ασθενής με κατάθλιψη δεν μπορεί να συγκεντρωθεί εύκολα. Το μυαλό του φαίνεται να είναι απασχολημένο με άλλες ιδέες και σκέψεις.

6) Αίσθημα ενοχής και αυτομομφής. Ο ασθενής με κατάθλιψη τυπικά πιστεύει ότι φταίει ο ίδιος για την τροπή που έχει πάρει η ζωή του και ότι όλα είναι δικό του λάθος. Νιώθει ότι η κατάσταση που περνάει είναι σαν ένα είδος τιμωρίας για πράγματα που έκανε στο παρελθόν. Μπορεί να νιώθει ότι δεν αξίζει τίποτε ως άνθρωπος ή ότι είναι ένα μηδενικό.

7) Σκέψεις αυτοκαταστροφής (τάσεις αυτοκτονίας). Μερικές φορές ο ασθενής νιώθει τόσο απελπισμένος και αβοήθητος που μπαίνουν στο μυαλό του ιδέες αυτοκτονίας. Ο κίνδυνος αυτοκτονίας είναι αυξημένος σε ασθενείς με σοβαρή κατάθλιψη.

8) Γενικά σωματικά συμπτώματα. Πολλοί ασθενείς με κατάθλιψη αναφέρουν μια ποικιλία από σωματικά συμπτώματα, όπως πονοκεφάλους, πόνους στο σώμα, προβλήματα στο γαστρεντερικό σύστημα κ.λπ.

Πάντως, δεν είναι ανάγκη να έχει κανείς όλα τα συμπτώματα για να θεωρηθεί ότι πάσχει από κατάθλιψη. Οι ειδικοί θεωρούν ότι πέντε ή περισσότερα από αυτά φτάνουν για να γίνει η διάγνωση ή ακόμη ότι ένα επαναλαμβανόμενο σοκ μπορεί να οδηγήσει σε καταθλιπτικά συμπτώματα.

2. Η απώλεια και ο θρήνος

Για να επανέλθουμε, σε ό,τι αφορά τον ρόλο του συναισθήματος, μπορούμε να πούμε, ως γενική αρχή, ότι τα συναισθήματα που βιώνει η κοινωνία μπορούν να πάρουν τη μορφή της οργής, αλλά χωρίς κοινωνικό όραμα χειραφέτησης το πιο πιθανό είναι ότι θα ηττηθεί, εντείνοντας ακόμη περαιτέρω την απώλεια και τον θρήνο.

Είναι γεγονός ότι πρώτος ο Φρόιντ μίλησε για την απώλεια και τον θρήνο και τον ρόλο τους στην κατάθλιψη. Σύμφωνα με τη φροϊδική θεώρηση, η κατάθλιψη αποτελεί έκφραση οργής προς τον εαυτό μας, εξαιτίας, για παράδειγμα, ενός αντικειμένου που έχει χαθεί.[2] Μάλιστα, η κατάθλιψη συχνά συνδέεται με γεγονότα ζωής που για το άτομο σηματοδοτούν, έμμεσα ή άμεσα, την αίσθηση της απώλειας.

Εδώ τίθεται ένα καινούργιο ερώτημα: τι είναι η απώλεια;

Στον καθημερινό μας λόγο, την *απώλεια*, τη συνδέουμε με τη στέρηση για κάτι που είχαμε και με την αποτυχία να το κρατήσουμε ή να αποκτήσουμε κάτι. Κατά συνέπεια, η απώλεια κάποιου πράγματος μας βάζει σε μια διαδικασία θρήνου, ο οποίος έχει συγκεκριμένη λειτουργία με συναισθήματα θυμού, κυνικής διάθεσης, ενοχών και, τέλος, αποδοχής του γεγονότος.

Ο λόγος που τα αναφέρουμε όλα αυτά είναι για να δείξουμε ότι και *η απώλεια της εργασίας δεν είναι τίποτε άλλο από μια μορφή θρήνου*. Συγκεκριμένα, διάφορες έρευνες έχουν δείξει τις διάχυτες επιπτώσεις της απώλειας της εργασίας στην ψυχοκοινωνική λειτουργία του ατόμου, όπως δείχνει η μειωμένη αίσθηση αξίας και αυτοεκτίμησης, καθώς επίσης τα αυξημένα επίπεδα κατάθλιψης, απομόνωσης, άγχους, θυμού, διαπροσωπικής βίας, τάσεων για αυτοκτονία κλπ.[3] Και, όπως κάθε απώλεια έτσι και η απώλεια της εργασίας απαιτεί βίωση του θρήνου, αλλά ταυτόχρονα απαιτεί και χρόνο για να αντεπεξέλθει κάποιος στα συγκεχυμένα συναισθήματα που συνδέονται με την απώλεια της εργασίας.[4]

Σύμφωνα με τη ψυχανάλυση, *«όταν το άτομο έρχεται σε επαφή με την απώλεια του αντικειμένου, ξυπνά μέσα του η ανάγκη για συμβολισμό και για δημιουργία συμβόλων. Άρα λοιπόν το σύμβολο γίνεται υποκατάστατο του χαμένου αντικειμένου. [...] Το σύμβολο υποκαθιστώντας το χαμένο αντικείμενο χρησιμοποιείται για να εκφράσει την επιθυμία, τον φόβο, την οδύνη και την αναπόφευκτη μοίρα για καταστροφή μέσω θανάτου»*.[5]

Όμως, σε αντίθεση με την απώλεια που οφείλεται σε θάνατο, ένα επιπρόσθετο πρόβλημα που βιώνει ένας άνεργος είναι ότι δεν υπάρχει μια ανάλογη τελετουρ-

2. Ι.Μ. Μιχόπουλος - Γ.Μ. Ζέρβας, «Ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις της κατάθλιψης», περιοδικό *Ψυχιατρική*, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2009, τόμος 20, τεύχος 3, σελ. 212.

3. Για περισσότερα δες Δ. Κατσορίδας - Γ. Λεχουρίτης, «Οι Κοινωνικές και Ψυχολογικές Επιπτώσεις της Ανεργίας». Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Εγκέφαλος*, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2010, τόμος 47, τεύχος 4, καθώς και στο περιοδικό *Ενημέρωση* (μηνιαία έκδοση του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ), Δεκέμβριος 2010, τεύχος 178.

4. R.A. Neimeyer, *Ν' αγαπάς και να χάνεις. Αντιμετωπίζοντας την απώλεια*, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2006, σελ. 58.

5. Νόρα Κοντοστεργίου, «Ανησυχία, αταξία και ανασφάλεια. Όψεις της δημιουργίας και της καταστροφής», περιοδικό *BIOnews*, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2011, τεύχος 97.

γία ή συμβολισμός (όπως είναι, για παράδειγμα, η τελετή του θανάτου, το μνημόσυνο κλπ.), που να μπορεί να αναγνωρίζει την αντίστοιχη απώλεια της εργασίας και να παρέχει μια κοινωνικά αποδεκτή περίοδο θρήνου και προσαρμογής σε αυτήν την κατάσταση που βιώνει.[6] Έτσι, λοιπόν, λόγω της οικονομικής κρίσης, χάνοντας πολλά από αυτά που είχαμε στη ζωή μας, νιώθουμε θυμό, φόβο, αγωνία. *«Ψάχνουμε για καινούργια σύμβολα, για νέες αξίες και ταυτόχρονα θέλουμε να αγκιστρωθούμε σε ό,τι είναι γνώριμο, ασφαλές και οικείο»*. Τελικά, κατά πώς φαίνεται, μόνο η κινητοποίηση, η δημιουργικότητα και *«η προσπάθεια του ατόμου να χτίσει μια διαφορετική εμπειρία σε σχέση με το αγαπημένο μα και απολεσθέν αντικείμενο και με το χαμένο κομμάτι του εαυτού του»*[7] είναι οι κινητήριες δυνάμεις, οι οποίες λειτουργούν ρυθμιστικά και επανορθωτικά.

3. Από την ασθένεια στα στοιχεία σθένους

Σήμερα, ζούμε σε μια ψυχολογική αβεβαιότητα, οικονομική, πολιτική, κοινωνική, περιβαλλοντική και πολιτιστική.

Σίγουρα, η κρίση πυροδοτεί όλες τις τάσεις της εξατομίκευσης, σε συνθήκες όπου, όπως επισημαίνει ο Σ. Μιχαήλ, *«... προάσπιση του ατομικού συμφέροντος και εξατομίκευση ταυτίζονται»*.[8]

Σίγουρα, η ασθένεια που μολύνει περισσότερο κόσμο είναι η μαζική κοινωνική κατάθλιψη, επειδή ο καπιταλισμός παράγει μια βαθιά ανασφάλεια και στεναχώρια, η οποία εμφανίζεται ως κατάθλιψη.

Σίγουρα, η κοινωνία βιώνει την επίθεση στο βιοτικό της επίπεδο και την αύξηση της ανεργίας ως απώλεια όλων των προηγούμενων σχέσεων και κατακτήσεων. Και η απώλεια, όπως αναφέραμε παραπάνω, μας βάζει σε μια διαδικασία θρήνου, με όλα τα χαρακτηριστικά που αυτός έχει (συναισθήματα θυμού, άγχους, ενοχών, κυνικής διάθεσης, οργής προς τον εαυτό μας, μειωμένης αίσθησης αυτοεκτίμησης, τάσεις για απομόνωση). Όμως, μαζί με τον θρήνο έρχεται, στο τέλος, και η αποδοχή της απώλειας, η οποία αποτελεί την πορεία προς τη διαδικασία της λύτρωσης.

Σίγουρα, η κρίση δείχνει μια κοινωνία που ασθενεί. Και όπως γνωρίζουμε, ασθένεια σημαίνει έλλειψη σθένους.

Από την άλλη μεριά, επειδή η κρίση συνθλίβει τις ανθρώπινες ζωές και αφήνει κοινωνικά ερείπια, εντούτοις μέσα στην επεκτεινόμενη κοινωνική έρημο, αρχίζουν και αναπτύσσονται, μαζί με τη συσσώρευση της λαϊκής οργής και του θυμού, τα σπέρματα μιας νέας κοινωνικής οργάνωσης, καθώς και νέων κοινωνικών σχέσεων, μέσα από μορφές αυτο-οργάνωσης και κοινωνικής αλληλεγγύης. Δηλαδή, ο ασθενής οργανισμός αρχίζει να αντιδρά, με διαφόρους ηχηρούς τρόπους, δείχνοντας στοιχεία σθένους, και άρα δύναμης, προκειμένου να διεκδικήσει ένα καλύτερο επίπεδο υγείας. Και αυτό μπορεί να συμβεί, μόνο, αν φωτισθεί η ασθένεια, μόνο αν η ασθένεια

6. R.A. Neimeyer, Ν' αγαπάς και να χάνεις..., ό.π., σελ. 58-59.

7. Νόρα Κοντοστεργίου, «Ανησυχία, αταξία και ανασφάλεια...», ό.π.

8. Σ. Μιχαήλ, «Grece Generale!», εφημερίδα Νέα Προοπτική, 21-1-2012, φύλλο 518.

γίνει πορεία προς την αυτογνωσία, επειδή η ασθένεια δίνει πάντα στον άνθρωπο τη δυνατότητα να λυτρωθεί.[9] Στο κοινωνικό επίπεδο, μας βοηθάει να αμφισβητήσουμε τις μέχρι τώρα εικόνες, τις απόψεις, τις ιδέες και τις πρακτικές μας.

Με πιο απλά λόγια, η κρίση δεν είναι μόνο καταστροφή, αλλά είναι και μετάβαση. Μπορεί να γίνει αφορμή για συνειδητοποιήσεις και προβληματισμούς που πριν δεν ήταν εφικτοί και να αποτελέσει το έναυσμα μιας δημιουργικής επιθυμίας για αλλαγή και συνεργασία, καθώς επίσης να προσφέρει νέες δημιουργικές ιδέες και τρόπους για την υλοποίησή τους. Γι' αυτό, βλέπουμε να ξεσπούν συνεχώς αγώνες από διαφορετικά, κάθε φορά, κοινωνικά στρώματα και κατηγορίες μισθωτών. Φοιτητές, ταξιτζήδες, φορτηγατζήδες, εργαζόμενοι στον δημόσιο τομέα, στα μέσα μαζικής μεταφοράς, στη ΔΕΗ, στα λιμάνια, στα εργοστάσια και αλλού, προσπαθούν να κρατήσουν τα κεκτημένα τους και να εμποδίσουν τη βίαιη αναδιάρθρωση της ζωής τους και των παιδιών τους. Γι' αυτό βλέπουμε την κοινωνία να αντιδρά με διάφορες μορφές και τρόπους (μορφές αλληλεγγύης, κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά ιατρεία, λαϊκά φροντιστήρια, κοινωνικά ωδεία, αυτο-διαχειριζόμενοι χώροι κλπ.).

Το μεγάλο πρόβλημα είναι ότι αυτοί οι αγώνες χαρακτηρίζονται από αποσπασματικότητα και χαμηλή προσπάθεια να συνδεθούν με άλλα αγωνιζόμενα τμήματα της κοινωνίας, καθώς επίσης και από έλλειψη προοπτικής.

Συμπερασματικά, η οικονομική κρίση, μόνο εν δυνάμει και σε τελική ανάλυση, μπορεί να συμβάλει στη μεταστροφή της κοινωνικής συνείδησης σε ριζοσπαστική κατεύθυνση, με την έννοια ότι *η κρίση, εκτός από αυτο-διορθωτικός μηχανισμός αυτοσυντήρησης της κεφαλαιακής σχέσης, ενσωματώνει τη δυνατότητα της βίαιης ανατροπής του κεφαλαίου,* σύμφωνα με τον Μαρξ.[10] Αλλά, αυτό είναι μια δυνατότητα, η οποία προϋποθέτει να συντρέχουν και άλλοι παράγοντες, μεταξύ των οποίων είναι καταρχήν, η επιθυμία να θέλει η ίδια η κοινωνία να χειραφετηθεί, επειδή η επιθυμία για αλλαγή καθώς και η επιθυμία για συνεργασία είναι βασικοί βοηθητικοί παράγοντες για τη χειραφέτηση και κατά δεύτερον, χρειάζεται να δοθεί έμφαση και στο βίωμα. Κι αυτό επειδή η κίνηση και η συνείδηση της κοινωνίας δεν ακολουθούν ποτέ μια ευθύγραμμη πορεία.

4. «Όλοι μαζί». «Κανείς μόνος του στην κρίση»

Σε αυτό το σημείο είναι αναγκαίο να τεθούν κάποια ερωτήματα προς προβληματισμό: 1) Η επανάσταση της καθημερινής ζωής μπορεί να γίνει βιωματική; Εν συνεχεία, μπορούμε να τη μεταφέρουμε στην καθημερινή μας εμπειρία;

9. Γ. Κουνατιάδης, «Ο λόγος της ασθένειας», περιοδικό *Ομοιοπαθητικά Νέα*, Σεπτέμβριος-Νοέμβριος 2011, τεύχος 22.

10. Σ' αυτό το σημείο, η εν λόγω παρατήρηση οφείλεται στον Σάββα Μιχαήλ, ο οποίος την έκανε στο άρθρο των Γ. Οικονομάκη, Μάνιας Μαρκάκη, Α. Αναστασιάδη και Γ. Παπαλεξίου, «ΗΠΑ – Ελλάδα: Όψεις της καπιταλιστικής κρίσης», περιοδικό *Επαναστατική Μαρξιστική Επιθεώρηση*, Νοέμβριος 2010, τρίτη περίοδος, Νο 1, σελ. 19-42. Επίσης, βλέπε και στο Κ. Μαρξ, *Grundrisse*, εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα 1990, σελ. 575-576.

2) Μπορούμε να αλλάξουμε τους όρους των σχέσεών μας με την κεντρική εξουσία, αλλάζοντας τους τρόπους αντιπαράθεσης μαζί της και να τη χτυπήσουμε στο αδύνατο σημείο της, το οποίο είναι η δημιουργία μορφών αλληλεγγύης, κοινοτισμού, εναλλακτικών μορφών στην υγεία, την εκπαίδευση, την ενέργεια, τις καλλιέργειες κλπ.;

3) Μπορούμε να αναδείξουμε το τοπικό και την άμεση δημοκρατία;

4) Μπορούμε να αυτό-διαχειριστούμε τις επιχειρήσεις που κλείνουν;

5) Μπορούμε να δημιουργήσουμε μορφές αντι-εξουσίας και ενός διαφορετικού πολιτισμού;

6) Μπορούμε ως προς το συγκεκριμένο και καθημερινό να προτείνουμε και να κάνουμε κάτι στην πράξη;

7) Μπορούμε να θέσουμε στόχους πιο ταπεινούς, αλλά σε σταθερές βάσεις, δημιουργώντας συνεχώς ρωγμές; Για παράδειγμα, η ανεργία σε συνθήκες κρίσης είναι ο βασικότερος τρόπος εκμετάλλευσης της εργατικής δύναμης. Άρα, είναι ζήτημα στρατηγικής σημασίας για

τις δυνάμεις της εργασίας. Υπό αυτήν την έννοια, το ζήτημα της κατανομής του χρόνου εργασίας και άρα η τιμή, δηλαδή ο βασικός μισθός, αποτελούν βασικά αιτήματα συσπείρωσης και διεκδίκησης.

Μια πρώτη απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα είναι, κατ' αρχάς, *να ξεπεραστεί η νοοτροπία του «ο σώζων εαυτόν σωθήτω».*

Η δημιουργία των όρων συνείδησης και αλληλεγγύης, η οποία λέει ότι *«κανείς μόνος του στην κρίση»*, προβάλλοντας ουσιαστικά το αίτημα *«όλοι μαζί»*, συμβάλλουν στην ανάδειξη νέων κοινωνικών αξιών, που τόσο πολύ έχουν λείψει από τη ζωή μας. Διότι, *«...η δυσκολία, ο πόνος αφορούν όλο και περισσότερους και προσφέρουν μια μοναδική ευκαιρία να απευθυνθούμε στους ανθρώπους γύρω μας. Είναι ευκαιρία να συναντηθούμε...»*.[11] Κατά συνέπεια, η αναγνώριση των δυνατοτήτων μας και η μετατροπή τους σε μορφές αλληλεγγύης και εφευρετικότητας, η σύναψη στενών σχέσεων με τους συνανθρώπους μας, η επαφή με την τέχνη και τον πολιτισμό, η διατήρηση του ερωτισμού, οι νέες μορφές κοινωνικής οικονομίας και τα διάφορα δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης είναι ό,τι έχουμε, ώστε να υπάρχει εκ νέου αναγέννηση και δημιουργία.

Είναι αλήθεια ότι υπάρχει μεγάλη οργή και θυμός, αλλά ταυτόχρονα υπάρχει φόβος και ανασφάλεια που εντείνουν τις ιδιωτικές επιλογές απομόνωσης και κάνουν τους ανθρώπους πιο ευάλωτους στις επιθέσεις των κρατούντων. *«Φτωχαίνω, έχασα τη δουλειά μου... δεν έχω να πληρώσω χαράτσια και λογαριασμούς, ακούω πόσο άσχημα είναι τα πράγματα και πόσο χειροτερεύουν... Τι μπορώ να κάνω; Για τον καθένα αυτό είναι διαφορετικό κι έχει να κάνει με τα θέλω του, τις δυνατότητές του, τις αξίες του, το προσωπικό νόημα στη ζωή... Μπορεί να είναι από το να αναζητήσει μια άλλη δουλειά, να αλλάξει τρόπο ζωής, να επιλέξει από πού ενημερώνεται, τι συζητάει και με ποιους, μέχρι το να πάει να ζήσει σε έναν άλλο τόπο, να μεταναστεύσει, να μάθει να ζει με λιγότερα, να αναζητήσει άλλους ανθρώπους που περνούν το ίδιο με εκείνον, να διεκδικήσει, να βγει στον δρόμο, να συναντήσει κόσμο... να κάνει κάτι...»*.[12]

Αν, λοιπόν, το βασικό στοιχείο ενός ανθρώπου που βρίσκεται σε κατάθλιψη είναι η θέληση και η διάθεσή του να κινητοποιηθεί, δηλαδή η θέληση να αντιμετωπίσει τα συμπτώματα, να αναθεωρήσει διαπροσωπικά ζητήματα, να ανακατασκευάσει την αίσθηση εαυτού, να ενημερώνεται για τα συναισθήματα των άλλων, καθώς επίσης η επιθυμία του για αλλαγή, το αίσθημα ευθύνης και η επιθυμία για συνεργασία,[13] τότε κάτι ανάλογο είναι απαραίτητο να συμβεί σε επίπεδο κοινωνικού σώματος, ώστε να ξεπεραστεί η μαζική *κοινωνική κατάθλιψη*. Αντίθετα, η απόπειρά μας να αντισταθούμε στην αλλαγή και να μη συμμετέχουμε συνειδητά σ' αυτή, ώστε να πάρουμε τη ζωή μας στα χέρια μας, προκαλεί μεγάλο

11. Α. Σαμπαζιώτης, «Στο κλουβί της συλλογικής μας "νεύρωσης"», εφ. *Ελευθεροτυπία* (ένθετο: «υγεία & διατροφή»), 17-12-2011.

12. Α. Σαμπαζιώτης, «Στο κλουβί της συλλογικής μας "νεύρωσης"», ό.π.

13. Ι.Μ. Μιχόπουλος - Γ.Μ. Ζέρβας, ό.π., σελ. 217.

πόνο και δυστυχία, επειδή ακριβώς βασίζεται στην επαναφορά στην προηγούμενη κατάσταση, η οποία όμως έχει παρέλθει. Και αυτό συμβαίνει επειδή η αντίστασή μας στην αλλαγή οφείλεται στον φόβο και την αβεβαιότητα που τη συνοδεύει. *«Όταν φοβόμαστε την φτώχια, στην ουσία φοβόμαστε την οικονομική αλλαγή στη ζωή μας σε σχέση με αυτό που ξέραμε ή πιστεύαμε ότι είμαστε ικανοί να αποκτήσουμε. Όταν φοβόμαστε ότι δεν θα μπορέσουμε να προσφέρουμε στα παιδιά μας τα βασικά, στην ουσία φοβόμαστε την ντροπή που νιώθουμε ή θα νιώσουμε γιατί δεν καταφέραμε να κάνουμε το καλύτερο ως γονείς και ούτω καθ' εξής. Στην ουσία όμως, οι άνθρωποι γενικά κάθε μέρα κάνουν το καλύτερο που μπορούν βάσει της γνώσης και της αντίληψής τους. Κάθε μέρα σηκωνόμαστε από τα κρεβάτια μας και παλεύουμε ο καθένας με τον τρόπο του. Στο τέλος της ημέρας, όλοι κάνουμε τον απολογισμό μας είτε το καταλαβαίνουμε είτε όχι. Δρούμε πάντα στο επίπεδο που μπορέσαμε να τιθασεύσουμε τις όποιες ανασφάλειες και τους φόβους μας».*[14] Όμως, όταν φοβόμαστε, εμποδίζουμε την *πραγματική αλλαγή*, η οποία προσπαθεί να δημιουργήσει κάτι νέο και καλύτερο που ποτέ δεν είχαμε πριν.

Κατά συνέπεια, η επίγνωση του φόβου και γενικά του προβλήματος *«είναι το πρώτο βήμα προς την αλλαγή. Όταν εντοπίσουμε το πρώτο αυτό βήμα, μπορούμε να προχωρήσουμε στο δεύτερο που είναι η "επιθυμία να αλλάξουμε" και μετά στο τρίτο που είναι η "πίστη" ότι η αλλαγή μπορεί να επέλθει», κάνοντας έτσι την επιλογή να γίνουμε μέρος της λύσης και όχι του προβλήματος*. Από εμάς εξαρτάται[15]. Γι' αυτό ακριβώς μιλάμε για συνειδητή επιθυμία για αλλαγή και άρα δημιουργικότητα, ως μια προσπάθεια του ατόμου να χτίσει μια νέα και διαφορετική εμπειρία σε σχέση με αυτό που έχει απολέσει.

Ήδη, κοινωνικοί φορείς και συλλογικότητες, σε όλη την Ελλάδα, αυτο-οργανώνονται, αναλαμβάνουν δράσεις σε διάφορα επίπεδα και συνδέονται μεταξύ τους, καθώς και με άλλους κοινωνικούς αγώνες, όπως του εργατικού κινήματος. Νέες μορφές δράσης ξεπηδούν σε πολλές περιοχές: από ανταλλακτικά παζάρια και συλλογικές κουζίνες, μέχρι κοινωνικά στέκια, κοινωνικά ιατρεία, λαϊκά φροντιστήρια και αυτο-διαχειριζόμενοι χώροι εργασίας, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για μια *κοινωνική οικονομία της αλληλεγγύης*, από τα κάτω, με σκοπό το σπάσιμο του απομονωτισμού, της μελαγχολίας και της απαισιοδοξίας.

Αυτά όλα είναι αναγκαία να επεκταθούν και να ενισχυθούν.

Τέλος, η *δημιουργία Συμβουλευτικών Κέντρων Κοινωνικής και Ψυχολογικής Υποστήριξης Εργαζομένων και Ανέργων*, καθώς επίσης και η δημιουργία κινήσεων και επιτροπών κατά της ανεργίας και της εργασιακής επισφάλειας, είναι βασικοί παράγοντες που θα στηρίξουν και θα διεκδικήσουν για τα μέλη της κοινωνίας που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση.[16]

14. Ξένια Ιωαννίδου, «Η αναγνώριση του φόβου», *Holistic Life*, Μάρτιος-Απρίλιος 2012, τεύχος 48.

15. Ξένια Ιωαννίδου, ό.π.

16. Δες Δ. Κατσορίδας - Γ. Λεχουρίτης, «Οι Κοινωνικές και Ψυχολογικές Επιπτώσεις της Ανεργίας», ό.π.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

*του Γιώργου Λεχουρίτη**

Η χρηματο-οικονομική κρίση, κατά τον Paul Krugrman (2000, σελ. 152-153), βρίσκεται στην τροχιά ενός παγιδευτικού φαύλου κύκλου, μιας κυκλικής διεργασίας, συστημικά δηλαδή μιας καταστροφικής εντροπικής ανατροφοδοτούμενης αλληλουχίας, με συνέπεια τη χρηματοπιστωτική επιδείνωση, τη φθίνουσα εμπιστοσύνη και την απώλεια της εμπιστοσύνης από την απότομη πτώση του νομίσματος, την άνοδο των επιτοκίων, την καταρρέουσα οικονομία και όλο αυτό συνεπάγεται χρηματοπιστωτικά προβλήματα τραπεζών, εταιρειών και νοικοκυριών.

Ο άνθρωπος ως καταναλωτής με τον τρόπο αυτό βιώνει τον εαυτό του ως μια «μοναχική και μαζοποιημένη ύπαρξη». Το ανθρώπινο υποκείμενο βιώνοντας την κρίση της υποκειμενικότητάς του μπαίνει σε κρίση, καθώς είναι *αποπροσανατολισμένο*, δεχόμενο υπερβολικά ερεθίσματα και υπερβολική πληροφόρηση. Η σημερινή κρίση εκδηλώνεται στις αξίες, στους λόγους, στις συμπεριφορές (πρακτικές) και μέσα από ένα κοινωνικό κλίμα που χαρακτηρίζεται από την απαισιοδοξία, τη μοιρολατρία και την υπερβολή. Το άτομο και η κοινωνία της ύστερης νεωτερικότητας καθίστανται οι πηγές νέων αντιφάσεων, δημιουργώντας υψηλό βαθμό αβεβαιότητας, εντάσεων και ανασφάλειας μέσα από την πλήρη απουσία προοπτικής.

Ο Ευτ. Μπιτσάκης αναφέρει ότι δεν χρειάζεται να είναι κανείς οικονομολόγος για να προβλέψει την ακόλουθη φαυλοκυκλική αιτιακή αλυσίδα αλληλουχιών: η μείωση των εισοδημάτων των εργαζομένων προκαλεί νέκρωση της αγοράς, η οποία με τη σειρά της οδηγεί στη χρεοκοπία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, που με τη σειρά της διαμορφώνει πτωτική τάση (αντί για ανοδική) της οικονομίας που οδηγεί σε αδυναμία πληρωμής του δημόσιου χρέους και αυτό προκαλεί την ανάγκη νέων δανείων με συνεχόμενη διεύρυνση του *φαύλου κύκλου*, που έχει ως συνέπεια τη χρεοκοπία.

---

*. Ο Γιώργος Λεχουρίτης είναι Ψυχολόγος και στέλεχος του Κέντρου Πρόληψης «Αθήνα-Υγεία», του Δήμου Αθήνας – ΟΚΑΝΑ. Το προαναφερθέν κείμενο αποτέλεσε εισήγηση σε Επιστημονικό Συνέδριο, που διοργάνωσε το ΤΕΙ Μεσολογγίου (Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας), στις 10-11/11/2011, με θέμα: «Η Ευρώπη και η Ελλάδα μετά την εκδήλωση της κρίσης».

Ο Μπάουμαν (2004, σελ. 104-109), χαρακτηρίζει τη νεωτερική κοινωνία της κατανάλωσης ως κοινωνία συλλεκτών εμπειριών και τη μεταμοντέρνα ως κοινωνία συλλεκτών αισθήσεων. Σε μια καταναλωτική κοινωνία «η κανονική ζωή» είναι η ζωή των καταναλωτών, οι οποίοι είναι απορροφημένοι με το να κάνουν τις επιλογές τους μεταξύ του εντυπωσιακού εξοπλισμού των ευκαιριών για ηδονικές αισθήσεις και ζωηρές εμπειρίες που δημόσια επιδεικνύονται (ό.π., 2004, σελ. 114). Αυτή η μορφή κοινωνικοποίησης από την «αγορά» τείνει να υποβαθμίσει τα ανθρώπινα όντα σε κοινά άτομα, χωρίς άλλη ταυτότητα πέρα από παθητικούς καταναλωτές και οικονομικά όντα (Σαμίρ Αμίν, 2004, σελ. 119).

Η αισθητική και όχι η ηθική είναι αυτή που χρησιμοποιείται για να ενοποιηθεί η νεωτερική κοινωνία, για να διατηρηθεί η πορεία της και να διασώζεται από τις κρίσεις της. Η αισθητική θέτει ως προτεραιότητα την ανυπέρβλητη εμπειρία και την άμεση ικανοποίησή της, στο βαθμό που η αναβολή της αναζήτησης της εμπειρίας δεν μπορεί να είναι παρά «το χάσιμο της ευκαιρίας» (Μπάουμαν, 2004, σελ. 97-98).

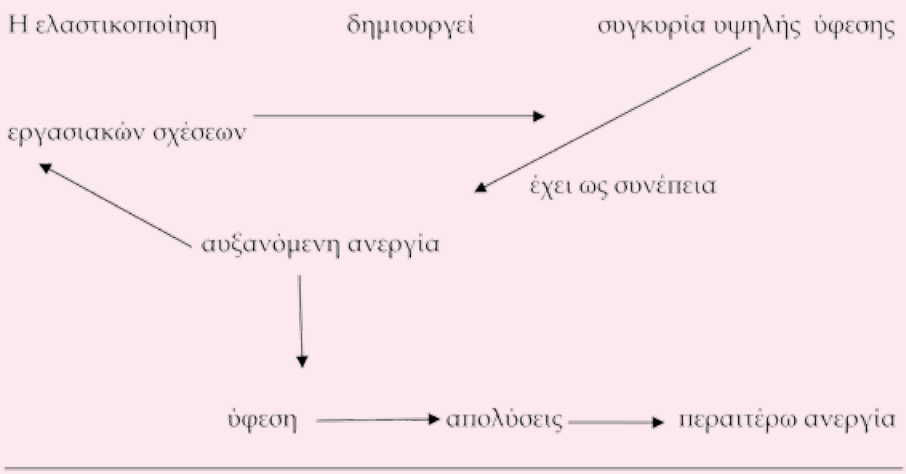
Το «εγώ», λοιπόν, του σύγχρονου ανθρώπου δεν γίνεται αντιληπτό ως οργανωμένο ΟΛΟΝ με ιεραρχική δομή, αλλά αντίθετα ως αλυσίδα απλών βιωμάτων τα οποία μεταξύ τους συνδέονται περισσότερο συνειρμικά παρά λογικά και συναισθηματικά.

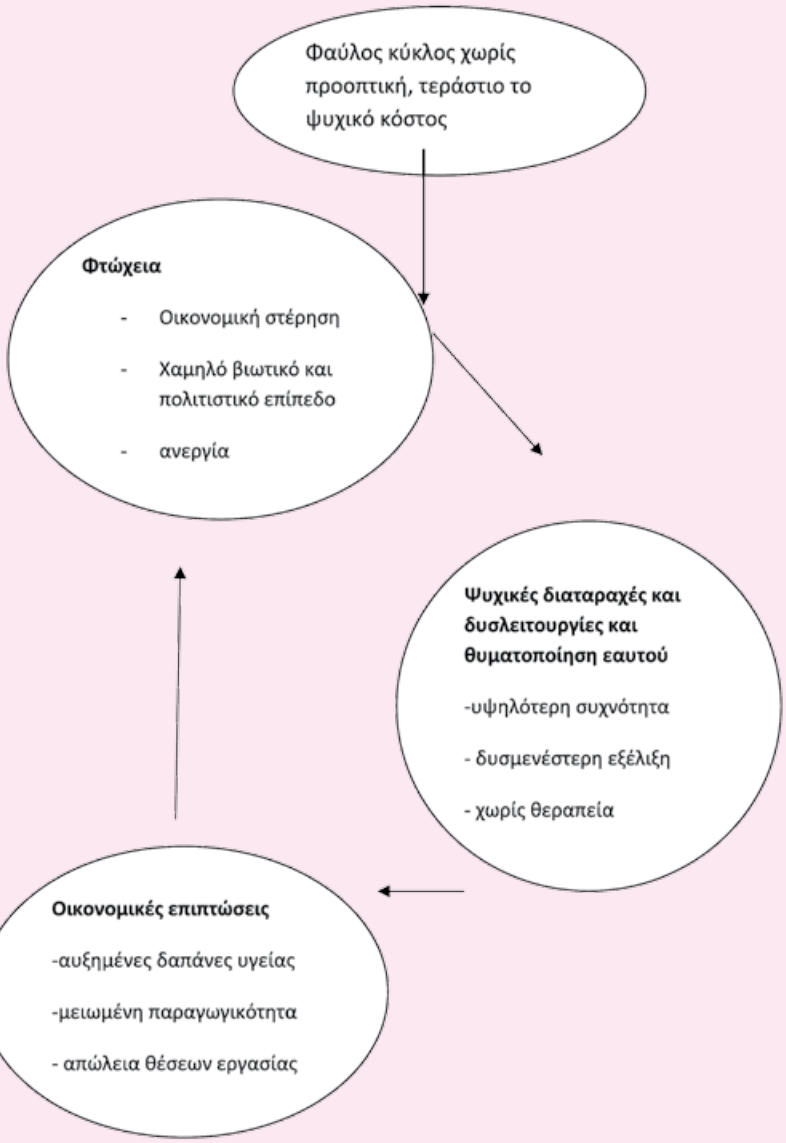
Αναδύεται, λοιπόν, ένα νέο είδος προσωπικότητας που μπορεί να περιγραφεί ως η ψηφιδωτή και κατακερματισμένη προσωπικότητα, μεταβλητός εαυτός- συσχετιστικός εαυτός.

Ο Γκέρτσεν στο βιβλίο του, με τίτλο, *Ο κατακερματισμένος εαυτός* (1997, σελ. 278) αναφέρει ότι η ψηφιδωτή προσωπικότητα δανείζεται ακατάπαυστα, από κάθε διαθέσιμη πηγή, ψυχία και κομματάκια ταυτότητας και τα δομεί ανάλογα, ως επιθυμητά και χρήσιμα σε κάθε περίπτωση, χωρίς όλα αυτά να υποκινούνται από κάποια σκοπιμότητα (ορθολογικότητα) και χωρίς μεταξύ τους να υπάρχει μια συνοχή. Με άλλα λόγια, η ζωή και η εμπειρία του σύγχρονου ανθρώπου κατακερματίζονται.

Στις ψυχοκοινωνικές συνέπειες της κρίσης πρέπει να λάβουμε υπόψη το φαύλο κύκλο που δημιουργείται μεταξύ ψυχικών διαταραχών και φτώχειας, ύφεσης και ανεργίας.

Η ελαστικοποίηση
δημιουργεί
συγκυρία υψηλής ύφεσης
εργασιακών σχέσεων
έχει ως συνέπεια
αυξανόμενη ανεργία
ύφεση
απολύσεις
περαιτέρω ανεργία

Φαύλος κύκλος χωρίς προοπτική, τεράστιο το ψυχικό κόστος
Φτώχεια
- Οικονομική στέρηση
- Χαμηλό βιωτικό και πολιτιστικό επίπεδο
- ανεργία
Ψυχικές διαταραχές και δυσλειτουργίες και θυματοποίηση εαυτού
-υψηλότερη συχνότητα
- δυσμενέστερη εξέλιξη
- χωρίς θεραπεία
Οικονομικές επιπτώσεις
-αυξημένες δαπάνες υγείας
-μειωμένη παραγωγικότητα
- απώλεια θέσεων εργασίας

Το κεντρικό ερώτημα που χρειάζεται να μας απασχολήσει είναι για το ψυχικό κόστος της κρίσης που επιφέρει κατάθλιψη, νευρώσεις, κρίσεις στις σχέσεις, αποδόμηση της οικογένειας και απειλή της κοινωνικής συνοχής ευρύτερα.

Ο καθένας, σήμερα, κινδυνεύει να ταυτίσει τον εαυτό του με το *θύμα* μιας υπάρχουσας ή επικείμενης εξαθλίωσης. Αυτή η *θυματοποίηση εαυτού* δεν εξαιρεί κανέναν και αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές παραμέτρους της οικονομικής κρίσης. Αυτή η διεργασία της *θυματοποίησης* δημιουργεί μια κουλτούρα *ανημπόριας, οργής και βίας* που είτε στρέφεται στους άλλους είτε στον ίδιο τον εαυτό.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.) προειδοποιεί ότι η παγκόσμια οικονομική κρίση οδηγεί σε έξαρση τόσο του αριθμού των αυτοκτονιών όσο και σε αύξηση του επιπέδου θνησιμότητας. Οι αυτοκτονίες είναι πιο συχνές σε άνεργους και γενικότερα σε ανθρώπους των χαμηλών κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων.

Στην περίπτωση της Ρωσίας, την περίοδο 1992-1995, οι αυτοκτονίες και οι βίαιοι θάνατοι αυξήθηκαν τόσο πολύ που οι κλινικοί επιστήμονες μιλούσαν για «μαύρη ζώνη θανάτου» στις χώρες της Βαλτικής και της ίδιας της Ρωσίας. Τα οικονομικά πειράματα της ρωσικής κυβέρνησης που έγιναν γνωστά ως «θεραπεία σοκ» (οι τεχνοκράτες το ονόμαζαν *«ταχεία οικονομική αλλαγή»*) ξεκίνησαν στις αρχές του 1992 και συνοδεύονταν από την κατάργηση του ελέγχου των τιμών, την αυξανόμενη μείωση των πραγματικών μισθών και συντάξεων και της σχεδόν πλήρους απώλειας των προσωπικών αποταμιεύσεων. Λίγο μετά το 1992 η Ρωσία παρουσίασε σημαντικότατη και απότομη αύξηση της συνολικής θνησιμότητας. Μετά το 1994 η θνησιμότητα και η αυτοκτονία αυξήθηκε δραματικά και συνέχισε να είναι η κύρια αιτία του βίαιου θανάτου για τους άντρες στη Ρωσία (βλ. Θ. Δασκαλόπουλος, *Οικονομική Κρίση και Ψυχική Υγεία*).

Στο Βήμα, στις 14/3/2009, δημοσιεύθηκε άρθρο στο ιατρικό περιοδικό, «The Lancet», των καθηγητών κοινωνιολογίας και ιατρικής και δημόσιας υγείας του Λονδίνου, David Stackler, Laurence King, Martin McKee, γύρω από το θέμα της μετάβασης στον καπιταλισμό των χωρών του υπαρκτού σοσιαλισμού και είναι ενδιαφέροντα τα πορίσματά τους. Οι τρεις καθηγητές ισχυρίζονται ότι οι βεβιασμένες μαζικές ιδιωτικοποιήσεις που έγιναν σε πολλά κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και του πρώην ανατολικού μπλοκ, συνέπεσαν σαφώς με μια αύξηση των θανάτων. Η υπόθεση όμως που κάνουν είναι ότι το κύριο συνδετικό στοιχείο των δυο γεγονότων είναι η ανεργία που σαφώς συμβάλλει στην κακή υγεία, στο άγχος αλλά και στην υιοθέτηση καταστροφικών συνηθειών που μικραίνουν τη ζωή, όπως ο αλκοολισμός, η χρήση ουσιών, η κακή ποιότητα διατροφής. Οι καθηγητές αναφέρουν ότι η έρευνά τους αφορά την επιδημιολογία και στόχος ήταν να διερευνήσουν βαθύτερα το υψηλό ανθρώπινο κόστος που είχε η πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού στην Ευρώπη, γεγονός που δεν αμφισβητείται.

Όμως, αυτό που έχει περισσότερο ενδιαφέρον είναι η σύνοψη των συγγραφέων: Κάθε διαταραχή της κοινωνικής τάξης δημιουργεί συνθήκες μεγάλου κοινωνικού άγχους. Οι συγγραφείς της μελέτης στο περιοδικό, «The Lancet», πιστεύουν ότι οι

χώρες με θεραπεία σοκ φαίνεται να υποφέρουν περισσότερο από αυτές που υιοθετούν πιο αργές διαδικασίες μετάβασης στην ελεύθερη αγορά. Η αύξηση των θανάτων κατά 13%, από άνδρες ηλικίας 15-59 ετών, είναι το τίμημα της μετάβασης στην «ελεύθερη αγορά» της Ρωσίας και μιλάμε για 1.000.000 επιπλέον θανάτους.

Τα Ηνωμένα Έθνη εκτιμούν ότι 10.000.000 άνθρωποι εξαφανίστηκαν στη διάρκεια της μετάβασης από τον υπαρκτό σοσιαλισμό στην ελεύθερη αγορά, μιας και το προσδόκιμο ζωής έπεσε σε πολλές από τις χώρες αυτές.

Με βάση τα στοιχεία που αναφέρονται στην Ελλάδα, έχουμε αύξηση 5% των διαζυγίων λόγω κρίσης. Οι συγκρούσεις, ο θυμός, η ενστάλαξη πίκρας και ματαίωσης και ο ψυχρός ανταγωνισμός είναι οι βασικές αιτίες. Η ανεργία αύξησε τις ανθροποκτονίες κατά 5%, καθώς επίσης τις επισκέψεις στα ψυχιατρικά ιατρεία κατά 18% (στοιχεία του Ορ. Γιωτάκου, στο «Υγεία Τώρα», της ΕΡΤ). Ο ίδιος συγγραφέας θεωρεί ότι η οικονομική κρίση αποτελεί έναν από τους πιο ψυχοπιεστικούς παράγοντες που οδηγεί στην απόγνωση, στο άγχος, στα οικογενειακά προβλήματα και στην κατάθλιψη. Η κρίση δεν αφορά μόνο τους ενήλικες αλλά και τα παιδιά. Οι κοινωνικοοικονομικές διακυμάνσεις στη διάρκεια της παιδικής ηλικίας μπορούν να επηρεάσουν τη σωματική και ψυχική υγεία του παιδιού στο παρόν και στο μέλλον. Η κοινωνικοοικονομική κατάσταση επηρεάζει τον πρώιμο λόγο και τα προμετωπιαία συστήματα ελέγχου, τροποποιώντας τη σχέση εγκεφάλου-συμπεριφοράς σε δοκιμασίες που σχετίζονται με την ανάγνωση. Παρομοίως συμβάλλει σε μειωμένη απόδοση, η οποία συνοδεύεται από ελαττωμένη προμετωπιαία εγκεφαλική δραστηριότητα που αφορά τη δοκιμασία της προσοχής.

Η ανεργία, η ανασφάλεια στην εργασία και η απώλεια εισοδήματος για διαβίωση έχουν σημαντική, πλέον, επίδραση στην υγεία. Η ανεργία συνδέεται με ψυχολογικές συνέπειες (ανησυχία, άγχος, κατάθλιψη), χαμηλή αυτοεκτίμηση και υψηλούς παράγοντες κινδύνου για σωματικά νοσήματα (ιδιαίτερα καρδιαγγειακά) (Bethune A., *Unemployment and mortality*, London 1997).

Τα ερευνητικά δεδομένα υποστηρίζουν ότι η ανεργία συνδέεται με αύξηση της θνησιμότητας από 20-25%. Ας έχουμε υπόψη επίσης ότι η απώλεια της εργασίας συνοδεύεται από ψυχικές δυσλειτουργίες και διαταραχές, προβλήματα εθισμού και εξάρτησης σε ουσίες και υιοθέτηση ενός μη υγιεινού τρόπου ζωής και πλημμελούς διαχείρισης από τις υγειονομικές υπηρεσίες των διαφόρων νοσημάτων του πληθυσμού.

Οι οικογένειες και τα άτομα που βρίσκονται σε χαμηλές κοινωνικοοικονομικές θέσεις διατρέχουν δυο φορές περισσότερο τον κίνδυνο αυξανόμενης νοσηρότητας και πρόωρης θνησιμότητας εξαιτίας των προβλημάτων στο εισόδημα, την εκπαίδευση, τη στέγαση, την ιατρική περίθαλψη και τη διατροφή, τα οποία δρουν αθροιστικά.

Επίσης, γνωρίζουμε ότι όταν ο δείκτης της ανεργίας αυξάνεται πλέον του 3%, για μεγάλη περίοδο, η επίπτωση στη θνησιμότητα από αυτοκτονίες ανέρχεται στο 4-4,5%. Επιπλέον, παρατηρείται υψηλή θνησιμότητα από κατάχρηση οινοπνεύματος.

Πρόσφατη έρευνα (Stuckler και συνεργάτες, 2009) σε 26 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έδειξε ότι η αύξηση της ανεργίας κατά 1% συνδέεται με παράλληλη αύξηση των αυτοκτονιών κατά 0,79%.

Κλείνοντας την εν λόγω παρουσίαση, και εστιάζοντας την προσοχή στην *Πρόληψη*, χρειάζεται να δράσουμε συντονισμένα και με αλληλεγγύη για την προαγωγή της ποιότητας της ζωής των πολιτών, την πρόληψη της ψυχοκοινωνικής δυσλειτουργικότητας και την ανάδυση πυρήνων και δικτύων επικοινωνίας, συνεργασίας και προοπτικής.

Έχουμε μεγάλο αγώνα μπροστά μας.

Βιβλιογραφία

1. Amin Samir, *Πέρα από το γερασμένο καπιταλισμό*, εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2004.
2. Bauman Z. (2002), *Η εργασία, ο καταναλωτισμός και οι νεόπτωχοι*, εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα.
3. Bauman Z. (2002), *Η μετανεωτερικότητα και τα δεινά της*.
4. Gergen K. (1997), *Ο κορεσμένος εαυτός*, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
5. Krugman Paul (2002), *Η μεγάλη κάμψη*, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα.

2011, ΤΟ ΚΡΙΣΙΜΟ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

του Γιώργου Κρητικίδη

Μετά το τρίτο έτος ύφεσης η ελληνική οικονομία βρίσκεται πλέον σε διαδικασία πλήρους αποεπένδυσης και απαξίωσης μεγάλων τμημάτων του παραγωγικού και του ανθρώπινου δυναμικού.

Από το 2009 και μετά η απασχόληση στη χώρα μας μειώνεται συνεχώς με ρυθμούς που αυξάνονται από τρίμηνο σε τρίμηνο και από έτος σε έτος, ενώ οι ρυθμοί αύξησης των ανέργων εκτόξευσαν το μέγεθος της στατιστικής ανεργίας σε 1.026.000 το τελευταίο τρίμηνο του 2011 και σε ποσοστό πάνω από το 1/5 του εργατικού δυναμικού (20,7%).

Η σοβαρή αυτή απώλεια της δυναμικότητας των παραγωγικών δυνάμεων της χώρας σε συνδυασμό με την σημαντική επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών και την εφαρμογή αυστηρών μέτρων λιτότητας κινδυνεύει να μετατρέψει την ελληνική οικονομία από πραγματική σε εικονική.

1. Ροές απασχόλησης

Για τρίτο συνεχόμενο έτος το ισοζύγιο στην αναπλήρωση μεταξύ θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν και των θέσεων εργασίας που χάθηκαν, συνεχίζει να είναι αρνητικό και το 2011 αποτυπώνεται ο χαμηλότερος δείκτης των τελευταίων ετών (Πίνακας 1). Το πολύ χαμηλό ποσοστό αναπλήρωσης στην σημερινή συγκυρία πρέπει να συνδυαστεί και με το κλείσιμο πολλών μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Πίνακας 1. Οι ροές από και προς την απασχόληση (ποσοστό αναπλήρωσης)

ΠΡΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ (Εισροές)

Έτος/τρίμηνο	Α	Β	Γ	Δ
2008	**186.694**	**177.995**	**179.470**	**172.640**
2009	**170.479**	**170.856**	**174.358**	**159.487**
2010	**150.978**	**165.800**	**165.241**	**151.354**
2011	**131.968**	**123.585**	**128.133**	**119.218**

ΑΠΟ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ (Εκροές)

Έτος/τρίμηνο	Α	Β	Γ	Δ
2008	**139.186**	**142.310**	**146.578**	**155.098**
2009	**181.769**	**185.268**	**198.860**	**205.675**
2010	**209.705**	**228.477**	**248.033**	**269.527**
2011	**296.802**	**284.761**	**300.887**	**316.995**

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗΣ (ΕΙΣΡΟΕΣ/ΕΚΡΟΕΣ)

Έτος/τρίμηνο	Α	Β	Γ	Δ
2008	**1,34**	**1,25**	**1,22**	**1,11**
2009	**0,94**	**0,92**	**0,88**	**0,78**
2010	**0,72**	**0,73**	**0,67**	**0,56**
2011	**0,44**	**0,43**	**0,43**	**0,38**

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2008 - 2011.
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

2. Απασχόληση

Η συρρίκνωση της απασχόλησης στην διάρκεια των τριών τελευταίων ετών είχε ως αποτέλεσμα κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2011 να καταγράφεται πλέον μικρότερη των 4.000.000 εργαζομένων, ενώ οι μεγαλύτερες και σημαντικότερες μεταβολές συντελέστηκαν κατά το τελευταίο χρόνο (Πίνακας 2).

Σε μεγάλο βαθμό οι απώλειες αυτές οφείλονται στη μείωση της ανδρικής απασχόλησης σε σχέση με τις μεταβολές που επήλθαν στην γυναικεία απασχόληση, αλλά και στην ηλικιακή ομάδα άνω των 30 ετών.

Επιπλέον, σε σχέση με τις μεταβολές που επήλθαν στην εν λόγω περίοδο μεταξύ πλήρους και μερικής απασχόλησης

είναι γεγονός ότι την κρίση υφίστανται οι απασχολούμενοι με πλήρη απασχόληση. Όμως, παρά την αύξηση του ποσοστού των μερικώς απασχολουμένων, κατά τα τελευταία τρία τρίμηνα του 2001, οι μερικώς απασχολούμενοι μειώνονται (Πίνακας 2).

Πίνακας 2. Η συνολική και η πλήρης απασχόληση, 2008 - 2011

και τα δύο φύλα	Α	Β	Γ	Δ
2008	**4.511,6**	**4.582,5**	**4.589,8**	**4.553,6**
2009	**4.485,8**	**4.531,9**	**4.540,1**	**4.476,8**
2010	**4.425,6**	**4.427,0**	**4.402,9**	**4.299,0**
2011	**4.194,4**	**4.156,3**	**4.079,3**	**3.932,8**
2008 - 2009	-25,8	-50,6	-49,7	-76,8
2009 - 2010	-60,2	-104,9	-137,2	-177,8
2010 - 2011	-231,2	-270,7	-323,6	-366,2
2008 - 2011	**-317,2**	**-426,2**	**-510,5**	**-620,8**

Πλήρης απασχόληση	Α	Β	Γ	Δ
2008	**4.250,4**	**4.332,5**	**4.340,0**	**4.293,1**
2009	**4.210,1**	**4.259,5**	**4.276,0**	**4.200,1**
2010	**4.142,4**	**4.144,9**	**4.122,9**	**4.018,0**
2011	**3.909,3**	**3.888,8**	**3.803,2**	**3.653,1**
2008 - 2009	-40,3	-73,0	-64,0	-93,0
2009 - 2010	-67,7	-114,6	-153,1	-182,1
2010 - 2011	-233,1	-256,1	-319,7	-364,9
2008 - 2011	**-341,1**	**-443,7**	**-536,8**	**-640,0**

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2008 - 2011.
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

Η ένταση των τριμηνιαίων αρνητικών ρυθμών μεταβολής του 2011 είναι πολλαπλάσιοι (από 5 έως 9 φορές) των αντίστοιχων ρυθμών του 2009 για το σύνολο της απασχόλησης, ενώ για την πλήρη απασχόληση είναι μεγαλύτεροι από 3,7 έως 6 φορές αντίστοιχα.

Σημαντικό μερίδιο στην συρρίκνωση της απασχόλησης έχει η μισθωτή εργασία, καθώς η συμμετοχή της μειώθηκε κατά μία ποσοστιαία μονάδα στην συνολική απασχόληση, ενώ υφίσταται το κύριο βάρος της κρίσης καθώς αναλογούν πάνω από επτά μισθωτοί στην μεταβολή δέκα απασχολούμενων (Πίνακας 3).

Κατασκευές και Μεταποίηση είναι οι βασικοί κλάδοι των οποίων η απασχόληση μειώνεται σημαντικά σε όλη την διάρκεια της κρίσης, ενώ και η απασχόληση στον κλάδο του Εμπορίου μειώνεται μετά το τρίτο τρίμηνο του 2009. Χαρακτηριστικό της έντασης της μείωσης των εν λόγω κλάδων είναι ότι η συμμετοχή τους στην συνολική απασχόληση, στη διάρκεια της κρίσης, μειώθηκε κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες (από 38,6% μέσο όρο το 2008 σε 34,7% αντίστοιχα το 2011).

Πίνακας 3. Η μισθωτή απασχόληση, 2008 - 2011

και τα δύο φύλα	Α	Β	Γ	Δ
2008	**2.902,9**	**2.974,8**	**2.969,9**	**2.931,4**
2009	**2.869,5**	**2.922,1**	**2.929,3**	**2871,4**
2010	**2.812,1**	**2.853,9**	**2.829,7**	**2.747,2**
2011	**2.660,1**	**2.645,9**	**2.611,3**	**2.479,5**
2008 - 2009	-33,4	-52,7	-40,6	-60,0
2009 - 2010	-57,4	-68,2	-99,6	-124,2
2010 - 2011	-152,0	-208,0	-218,4	-267,7
2008 - 2011	**-242,8**	**-328,9**	**-358,6**	**-451,9**

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2008 - 2011

Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης δεν την υφίσταται μόνο η μισθωτή εργασία αλλά και όλο το υπόλοιπο τμήμα του παραγωγικού ιστού της χώρας, καθώς οι επιπτώσεις της ύφεσης είναι μεγάλες και σε αυτούς. Τόσο η κατηγορία των εργοδοτών όσο και συμβοηθούντων μελών δέχονται μεγάλες και συνεχείς μειώσεις σε όλη την διάρκεια της κρίσης, ενώ η κατηγορία των αυτοαπασχολούμενων αντιστεκόταν μέχρι το τελευταίο έτος.

Όσον αφορά την κατηγορία των εργοδοτών εκτός από τους κύριους κλάδους στους οποίους μειώθηκε η μισθωτή εργασία, μειώθηκε σημαντικά στους κλάδους των Δραστηριοτήτων παροχής καταλύματος και εστίασης, στις Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες και στις Μεταφορές και αποθήκευση.

Στην κατηγορία των αυτοαπασχολούμενων η απασχόληση μειώθηκε κυρίως στους κλάδους της Γεωργίας και του Εμπορίου, ενώ τέλος στα συμβοηθούντα μέλη η απασχόληση μειώθηκε σε όλους τους παραπάνω κλάδους με εξαίρεση τον κλάδο των Μεταφορών και αποθήκευση.

Μείωση της απασχόλησης καθ' όλη τη διάρκεια της κρίσης εντοπίζεται στους απασχολούμενους που το εκπαιδευτικό τους επίπεδο φθάνει μέχρι το Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης[1]. Η απασχόληση μειώνεται μόνο κατά το τελευταίο έτος σε όσους έχουν υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο (Πτυχιούχοι Ανωτάτων Σχολών και Πτυχιούχοι Ανώτερης Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης) σε αντίθεση με τους κατόχους Διδακτορικού ή Μεταπτυχιακού τίτλου των οποίων η απασχόληση αυξάνεται σε όλη τη διάρκεια της κρίσης.

1. Εξαιρούνται οι απασχολούμενοι που δεν έχουν πάει σχολείο, καθώς η απασχόληση αυτών μειώθηκε μόνο κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2009 και τα δύο τελευταία τρίμηνα του 2011.

3. Άνεργοι

Η πρόβλεψη του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ για αύξηση της στατιστικής ανεργίας στα επίπεδα του 17% - 18% στο τέλος του 2011 επιβεβαιώθηκε. Οι εξελίξεις αυτές στην ανεργία σε συνδυασμό με την πρόβλεψη για αύξηση της ανεργίας στο τέλος του 2010 στα επίπεδα του 23%-24% διαμορφώνουν συνθήκες κοινωνικού κραχ με ότι αρνητικό αυτό συνεπάγεται για τους εργαζόμενους, τους νέους, τους ανέργους και την διάβρωση της κοινωνικής συνοχής στην χώρα μας.

Οι μέχρι πριν λίγα χρόνια αυξητικοί ρυθμοί αύξησης των ανέργων (από 24% το δεύτερο τρίμηνο του 2009 μέχρι 44% στο τέταρτο τρίμηνο του 2011) έφθασαν την ανεργία στα επίπεδα του 1961, υπερδιπλασιάζοντας πλέον το ποσοστό του 2011 σε σχέση με αυτό του 2008.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το ήμισυ των νέων μέχρι 24 ετών και το 40% των νέων μέχρι 29 ετών είναι πλέον άνεργο. Το ποσοστό και των δύο αυτό ηλικιακών ομάδων στην διάρκεια της οικονομικής κρίσης διπλασιάζεται.

Πίνακας 4. Άνεργοι και ποσοστό ανεργίας, 2008 - 2011

και τα δύο φύλα	Άνεργοι				Ποσοστό Ανεργίας Ποσοστιαίες Μεταβολές			
Έτος/τρίμηνα	Α	Β	Γ	Δ	Α	Β	Γ	Δ
2008	**406,5**	**357,1**	**355,1**	**392,7**	8,3	7,2	7,2	7,9
2009	**462,3**	**442,6**	**465,1**	**514,4**	9,3	8,9	9,3	10,3
2010	**586,8**	**594,0**	**621,9**	**712,1**	11,7	11,8	12,4	14,2
2011	**792,6**	**810,8**	**878,3**	**1.025,9**	15,9	16,3	17,7	20,7
2008 - 2009	55,8	85,5	110,0	121,7	13,7%	23,9%	31,0%	31,0%
2009 - 2010	124,5	151,4	156,8	197,7	26,9%	34,2%	33,7%	38,4%
2010 - 2011	205,8	216,8	256,4	313,8	35,1%	36,5%	41,2%	44,1%
2008 - 2011	**386,1**	**453,7**	**523,2**	**633,2**	**95,0%**	**127,0%**	**147,3%**	**161,2%**

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2008 - 2011.
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

Επίσης, διπλασιάζεται το ποσοστό ανεργίας των γυναικών φθάνοντας το 24,5% το τέταρτο τρίμηνο του 2011, ενώ το ποσοστό ανεργίας των ανδρών υπερτριπλασιάστηκε φθάνοντας το 17,8% το ίδιο τρίμηνο. Πάνω από το 55% των κατ' έτος τριμηνιαίων μεταβολών στους ανέργους οφείλεται στην αύξηση των ανέργων ανδρών. Ίδια πορεία με το ποσοστό ανεργίας των ανδρών έχει και το ποσοστό ανεργίας των ανδρών πάνω από 30 ετών, ενώ η συμμετοχή τους στη συνολική μετα-

βολή των ανέργων ανδρών από 75% στα δύο πρώτα έτη της κρίσης μειώνεται στο 65% το 2011. Η αντίστοιχη συμμετοχή των ανέργων γυναικών πάνω από 30 ετών στη συνολική μεταβολή των ανέργων γυναικών την ίδια περίοδο διατηρήθηκε σταθερή στο 66%.

Οι μακροχρόνιοι άνεργοι αποτελούν πάνω από το ήμισυ των ανέργων σχεδόν σε όλη την διάρκεια του 2011, ενώ την μικρότερη συμμετοχή την είχαν κατά το 2009. Ο ρυθμός μεταβολής των μακροχρόνια ανέργων γίνεται έντονος από το τέταρτο τρίμηνο του 2009, ενώ η ποσοστιαία μεταβολή τους φθάνει το 65% στο τέλος του 2011.

Οι «Νέοι» άνεργοι αναλογούν κατά μέσο όρο στο 24% των ανέργων κατά τα δύο τελευταία έτη από 33% το 2008. Ο ρυθμός μεταβολής των «Νέων» ανέργων γίνεται έντονος από το τέταρτο τρίμηνο του 2010, ενώ η ποσοστιαία μεταβολή τους φθάνει το 47% στο τέλος του 2011.

Οι άνεργοι που έχουν εργαστεί στο παρελθόν από 65% των ανέργων που αναλογούσαν κατά μέσο όρο το 2008, αναλογούν πλέον στο 76% τα δύο τελευταία έτη. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι άνεργοι στην εν λόγω κατηγορία από το δεύτερο τρίμηνο του 2010 και μετά ξεπερνούσαν το συνολικό αριθμό των ανέργων του αντίστοιχου τριμήνου του προηγούμενου έτους.

Επιπρόσθετα, οι ρυθμοί μεταβολής όλων των εκπαιδευτικών επιπέδων των ανέργων είναι πολύ μεγαλύτεροι έναντι του συνολικού των ανέργων με εξαίρεση τους ανέργους με Απολυτήριο 3τάξιου Μέσης Εκπαίδευσης και των Πτυχιούχων Ανώτερης Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.

4. Αντί Επιλόγου

Με αυτά τα δεδομένα το 2011 καθίσταται το σημαντικότερο έτος της κρίσης. Ως εκ τούτω επιβάλλεται επιτακτικά η αναγκαιότητα ενός εναλλακτικού προσανατολισμού της οικονομίας, πέραν των συμφερόντων των δανειστών αλλά και των επιλογών του παρελθόντος.

Η μετεξέλιξη πλέον της οικονομικής κρίσης σε κρίση απασχόλησης με την εκρηκτική αύξηση της ανεργίας δημιουργεί στους εργαζόμενους και στους νέους συνθήκες αβεβαιότητας και ανασφάλειας, ενώ οι προοπτικές για εργαζόμενους και ανέργους είναι δυσοίωνες,

Πολλοί είναι οι εργαζόμενοι που φοβούνται ότι θα χάσουν την δουλειά τους για πάντα ενώ η πιθανότητα ένταξής τους στην κατηγορία της μακροχρόνιας ανεργίας και μελλοντικά η σταδιακή περιθωριοποίησή τους από το εργατικό δυναμικό, μετεξελίσσεται σε εφιάλτης της επόμενης μέρας. Οι σημερινές συνθήκες αβεβαιότητας και ανασφάλειας είναι αισθητές πλέον σε όλο το φάσμα της απασχόλησης. Οι εργαζόμενοι αισθάνονται λιγότερο ασφαλείς στην δυνατότητά τους να διατηρήσουν την θέση εργασίας τους και έχουν ελάχιστη εμπιστοσύνη στο να είναι σε θέση να βρουν μια νέα θέση εργασίας.

Επιπλέον, η ύπαρξη υψηλού αριθμού ανέργων και η παράταση της ύφεσης μετατρέπουν την ανεργία σε «πάγιο» χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας. Αυτό επισύρει μια σειρά από δυσμενή αποτελέσματα στις προτεραιότητες και τις πρακτικές των πολιτικών απασχόλησης και της κοινωνικής πολιτικής, όσον αφορά την προώθηση της απασχόλησης, την αντιμε-

τώπιση των ανέργων, τις προοπτικές επανένταξής τους και την κοινωνική τους προστασία.

Τα αποτελέσματα αυτά αντανακλούν την αποτυχία της πολιτικής της «εσωτερικής υποτίμησης» των τελευταίων ετών και συγκεκριμένα των μέτρων της λιτότητας τα οποία προκαλούν ύφεση και καθίζιση της παραγωγικής και κοινωνικής βάσης της ελληνικής οικονομίας.

Πως μπορεί μια οικονομία να εξισορροπήσει τα δημοσιονομικά και τα οικονομικά της μεγέθη όταν η ανεργία είναι ήδη υψηλή και οι εφαρμοζόμενες πολιτικές την διογκώνουν με την παράταση της ύφεσης και της αποεπένδυσης;

Κατά συνέπεια, από την άποψη αυτή, είναι αναγκαίο πλέον να αντικατασταθεί το σημερινό πρότυπο ανάπτυξης της ύφεσης, της ευελιξίας της εργασίας, της ανισοκατανομής του εισοδήματος και της αποδόμησης του κοινωνικού κράτους, από το νέο αναπτυξιακό πρότυπο της ρύθμισης της εργασίας (μικρο-επίπεδο), της ενίσχυσης της καινοτομικής και παραγωγικής ανάπτυξης (μακρο-επίπεδο), της ενδυνάμωσης της αναδιανομής του εισοδήματος και της αναδιανεμητικότητας του κοινωνικού κράτους (κοινωνικό επίπεδο). Στο πλαίσιο αυτό του νέου αναπτυξιακού προτύπου, η προτεραιότητα της οικονομικής πολιτικής και της πολιτικής απασχόλησης απαιτείται να επικεντρωθεί στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, με την αύξηση των δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων και όχι με την διαχείριση της ανεργίας και την διευθέτηση των ανισορροπιών στην ελληνική αγορά εργασίας που αδυνατούν να συγκρατήσουν την εκρηκτική αύξηση της ανεργίας που και κατά το 2012 θα τροφοδοτήσει την μετανάστευση εξειδικευμένης εργασίας, μεταξύ των άλλων, στις βόρειες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ

26 Μαρτίου 2012

Συμμετοχή του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ (Σ. Ρομπόλης) σε ημερίδα που διοργανώθηκε από το Εργατικό Κέντρο Αρκαδίας, στην Τρίπολη, με θέμα εισήγηση: *«Οι εξελίξεις στις εργασιακές σχέσεις και στην κοινωνική ασφάλιση».*

28 Μαρτίου 2012

Συμμετοχή του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ (Σ. Ρομπόλης, Γ. Κουζής) στη Γενική Συνέλευση Εργαζομένων στα μέσα μεταφοράς σταθερής τροχιάς, με εισηγήσεις για τις *«Εξελίξεις στις εργασιακές σχέσεις και στην κοινωνική ασφάλιση».*

2 Απριλίου 2012

Συμμετοχή του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ (Σ. Ρομπόλης) στη Γενική Συνέλευση των εργαζομένων στην επιχείρηση Αλουμίνιον της Ελλάδος Α.Ε. με εισήγηση για τις «εξελίξεις στις εργασιακές σχέσεις και στην κοινωνική ασφάλιση».

6 Απριλίου 2012

Ο Απόστολος Καψάλης, Επιστημονικός Συνεργάτης του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ παρουσίασε εισήγηση σε εκδήλωση-συζήτηση για «*τις εργασιακές σχέσεις στην εποχή του μνημονίου*» που *διοργάνωσε η Συσπείρωση Εργαζομένων στην Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος.*

18-20 Απριλίου 2012

Συμμετοχή του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ (Πέτρος Λ. Ρυλμόν) σε Συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στο Τορίνο από τον Ελληνο-Ιταλικό Σύνδεσμο, με θέμα: *«Οικονομική κρίση στην Ελλάδα και στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης»*.

22 Απρίλη 2012

Συμμετοχή του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ **(**Αποστόλη Καψάλη) σε εκδήλωση ενημέρωσης και συζήτησης με τίτλο: *«Μνημόνια κοινωνικής χρεοκοπίας και εργατική αντίσταση»,* που πραγματοποιήθηκε στο Πνευματικό Κέντρο Κορυδαλλού (Ταξιαρχών & Γρ. Λαμπράκη).